

BARÁTHI OTTÓ

Palócföld-panoráma Emlékezés a lap egykori első embereire

Az 50 év a Palócföld életéből – Egy folyóirat Nógrád történelmében c. monográfia szerzője a lap egykori alapító szerkesztőjére, felelős és főszerkesztőire emlékezik. Vázolja életútjukat és munkásságukat, feleleveníti találkozásait, kapcsolataikat, felidézti személyiségüket, emberi arcukat. A Palócföld alapításának 65. évfordulóján szerkesztőségünk felkérésére így mutatja be a folyóirat vezető személyiségeit, ahogy eddig talán még nem vagy csak kevesen ismerhették őket.

Bevezetés

Köszönöm a felkérést és a lehetőséget, hogy a Palócföld egykori kitűnő személyiségeit, köztük kollégáimat, barátaimat megidézhetem. Reményeim szerint a korszakba ágyazott – jó esetben a hely szellemét is felidéző – személyes kapcsolatok feltárásával olyan új és érdekes információkhoz is jutnak az olvasók, amelyek gazdagítják meglévő ismereteiket, segítik a történések mélyebb, a szereplők árnyaltabb megismerését. A személyiség-ábrázolás mindig kockázatos, mert nem tényszerű, hanem szubjektív, remélem azonban, ez esetben sem sért személyiségi jogokat. Itt kell megemlítenem, hogy amikor 1971-ben Budapestről Salgótarjánba kerültem, nyomban elhatároztam, hogy mielőbb megismerem a várost, a megyét, jelesebb személyiségeit. Ennek érdekében első teendőim között olvasgattam a Nógrád c. napilapot és a Palócföld c. folyóiratot, lapozgatva régebbi számaikat is. Egyre többet tudtam meg szűkebb pátriámról, a két lap készítőiről, szerzőiről is.

Bobál Gyula: Arany- és Vastoll-díjas újságíró

A Losonc-közel Gácson 1919. május 26-án született. A trianoni békediktátum után családjá áttelepült Salgótarjánba, ő pedig kitanulta a nyomdász szakmát. Erről később így írt: „Az iskola kapuján kilépve fogadott be az ólomgőzös nyomda és álltam az oltárnak tűnt lapformáló mettőr asztal elé, a mester, Barta József ügyelete alatt. Innen vitt az utam a pápírszagú szerkesztőségbe, a ma is legnagyobbnak tartott főszerkesztő, dr.

Lapszászky János gyámkodó keze alá. Így lettem én örök rabszolgája a lapkészítés mesterségének...”

Az ifjú Bobál mindenre, mindenkire figyelt, mesterektől titkokat lesett el. Hamarosan hírt hozott, majd cikkeket is írt. Ettől kezdve a toll el nem maradt kezéből, míg nem 1995-ben aranyá változott: a MÜOSZ az aranytollas újságírók sorába emelte. Eközben persze sok víz folyt le a Zagyván.

Még harmincéves sem volt, amikor kollégáival megalapították – a Nógrádi Újság és a Nógrádi Hírek fúziójával – a Szabad Nógrádot, amely 1948. május 1-jén jelent meg, és amelynek aztán a felelős szerkesztői teendőit is ellátta. Minden jónak tűnt, amikor 1951-ben a politika közbeszólt és száműzte a laptól.

– De lehet-e kitagadni azt – írja egy helyütt –, aki az újságírás elkötelezett szolgája? Vezetésével hamarosan megalakult a megyei írócsoport, majd 1954-ben a reformot követelő értelmiségiek által megszületett a Palócföld első száma – az ő munkásságának elvülhetetlen érdeméért is. Hit és bátorság kellett az ötlethez éppúgy, mint a megvalósításhoz – nyilatkozta többször is. Bobál Gyula még a második lapszám készítéséből is kivette részét, de aztán már a Szabad Nógrádot követő megyei lapoknál hasznosította képességeit. – Hidd el nekem, nem akartam én soha főszerkesztő lenni. Megtisztelő volt, de a kööttségeivel nagy teher is volt számomra – mondta nekem a minap is.

Az említett „lapszemléim”, információgyűjtésem során elsők között figyeltem fel Bobál Gyula írásaira, emberközpontú témaválasztására, tudósításainak, tárcáinak lírai hangulatára. Az első személyes találkozáásra valamikor az 1970-es évek közepén kerülhetett sor, amikor egy megyei tanácson rendezett fórumon Illés Miklós, a megyei tanács elnökhelyettese bemutatott az elegáns, magabiztosan megszólaló újságírónak. Én örültem, mert azt gondoltam, jól jöhet, ha a megyei sajtó egyik vezető újságíróját személyesen ismerem. Ezt követően is elég sok rendezvényen találkoztunk, de nemigen volt módunk beszélgetni.

Addig, amíg 1980-ban egy derűs áprilisi napon, két A/4-es gépelt oldalnyi cikkemmel állítottam be a Nógrád szerkesztőségébe abban a tudatban – hiszen ekkor már egy éve a megyei munkaügyi osztály vezetője voltam –, hogy tőlem jobb szakcikket senki nem is írhatna. A sajtóházban Bobál Gyula állta az utamat, kérdezte, mi járatban vagyok. Mondtam, írtam egy

cikket, azt hoztam, és fel is mutattam. Bár ne tettem volna! Kikapta kezemből, belenézett, és azt mondta, hogy hosszú, ezt senki nem fogja elolvasni. Magyaráztam volna, hogy Nógrád megye munkaerőhelyzetét elemeztem, de leintett. – Ebből elég lett volna egy flekk is, majd így szólt: – Vidd haza, írd meg rövidebben, vannak benne jó gondolatok is. Csak hogy a cikket korábban már megbeszélték a főnökeink, és azt a főszerkesztő hamarosan le is közölte. Ekkor mondtam némi éllel Gyulának, a cikk megjelent, mire ő gúnyosan replikázott, igen, de nem azért, mert jó volt. Így váltunk el, aztán a következő években, amikor találkoztunk, az újságírás talán nem is került szóba. Én olvastam az ő cikkeit, ő meg – mint később elmondta – az enyéimet. Tíz évvel ezelőtt aztán fordulat következett be kapcsolatunkban: közvetlen szomszédok lettünk. Hamarosan felengedett a fagyos hangulat. Az évek során mind többen beszélgettünk, és már régen oldott, jó hangulatban diskurálunk. Segítjük egymást, ha kell. Nekem pedig, ha cikket írok, csaknem mindig eszembe jutnak az 1980-as instrukciók, intelmek, amelyek talán még hasznomra is váltak.

Bobál Gyula munkásságának és személyiségének egyik legfőbb ismérve: mindig ott állt helyt, ahol szükség volt rá. Főszerkesztőként, tördelőszerkesztőként, kiadóvezetőként egyaránt jó színvonalon, tanítani való módon végezte munkáját. Sőt, később tanította is az újságíró-mesterséget. Tudását munka melletti tanulással gazdagította: a Madách gimnázium után az ELTE bölcsészkarán szívesen hallgatta a történelmet, kedvelte a filozófiát, majd az esztétikában mélyedt el. Ez sem elégítette ki, mert ő mindenáron újságíró akart lenni. Beiratkozott a MÚOSZ Újságíró Akadémiájára, amit sikeresen abszolvált. Aztán itthon is megszervezte az újságíróstúdiót: ismert kollégáival együtt a helyi újságírás legjobbait nevelte ki.

Saját újságírói teljesítményét több ezer cikk, izgalmas és olvasmányos írás fémjelzi. Bár elsősorban oknyomozó újságírónak vallotta magát, írásai döntően a riport, a tárca, az újságcikk műfajában jelentek meg, de – ahogy Csongrády Béla írta egy helyütt – „olyan mély tartalmúak, mívesen megformáltak, hogy mindegyik szépírásnak, mondhatni irodalomnak minősül”. S hogy létezik-e számára más az újságírásról kívül, azt Szendi Márta egy szép szösszenetében írta meg, többek között így: „...Bobál Gyula csak egyet ismer, mi fogható a redakciók világához: az erdőt, a természet katedrálisát. Puskával a vállán vagy fegyver nélkül, járta és járja ma is a hegyet, völgyet, magaslatot. Ismeri a madár szavát, felel rá, tudja, melyik nyomot mikor és miféle vad taposta a nedves földbe...”

Gyula egészen egyedi „jelenség”. Már eleganciájával is kitűnik környezetéből. Magatartása és viselkedése ugyancsak sajátos: jó napjaiban egy

falat kenyér, békés és kiegyensúlyozott, harmonikus és toleráns személyiség. Ám mint minden határozott, erős akaratú személyiség, a kritikát ő is nehezebben viseli. Alapvetően jó természetű, szociálisan érzékeny, a közösség iránt elkötelezett ember. Kritikus és következetes. Remek társalgó, nagy mesélő, jó a humorérzéke. Egyidejűleg egészségesen türelmetlen, minthogy maga dinamikusan, nem tűri a késlekedést, a restséget. Akit a barátjává fogad, amellett kitart. Egykor sportolt, a futballt még ma is kedveli, a tévében nézi, ahogy az igényes zenét is szereti: Bach, Csajkovszkij, Vivaldi az igazi zene füleinek.

Bobál Gyulát a közelmúltban köszönthettünk 100. születésnapján – ugye ez is micsoda ritkaság! Közéleti megbízatásainak egyikeként tagja volt a MÚOSZ választmányának. Számos elismerésben részesült, mindre büszke, különösen az ez év január végi városi ünnepségen kapott Salgótarján Szolgálatáért díjra. Nemkülönben az Aranytoll- és a Vastoll-díjra, mert az utóbbi kettőt kollégái javaslatára kapta. Mi meg rá vagyunk büszkék, arra, amit alkotott, és amit írásaival is letett Nógrád megye képzeletbeli helyi értékeinek asztalára, az itt élő emberek javára.

Kojnok Nándor: tanár, könyvtárigazgató, lapszerkesztő

Karancsalján, 1935-ben született, a salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumban érettségizett 1952-ben. Egyetemi tanulmányait az ELTE magyar szakán kezdte meg, majd felvette a történelem szakot. 1957-ben tért vissza Salgótarjánba, az általános iskolai tanítást követően a városi tanács művelődési osztályának vezetője lett. 1965-től a Balassi Bálint Megyei

Könyvtár igazgatóhelyettese, 1969–1973 és 1976–1990 között – rövid megyei tanácsi kitérővel – az intézmény igazgatója volt. Felelős szerkesztőként 1967–1972 között eredményesen munkálkodott a Palócföld folyóirattá szervezésében. 1973–1986 között rovatvezető volt. Munkásságát többek között Madách-díjjal is elismerték.

A lap 1967-ben megkezdett korszakában az éves beszámoló, programadó ülések, évközi megbeszélések, szerkesztőségi fórumok hozzájárultak a lap tartalmi gazdagításhoz, karakteresebb kialakításához. A szerkesztőségi irodalmi estek, a művészeti rendezvények (kiállítások, tárlatok), az író-olvasó találkozók, megemlékezések (Balassi-, Madách-, Mik-

száth-évfordulók, könyvhét) erősítették a Palócföld kisugárzását, segítettek az országos folyamatokba való bekapcsolódását is. 1980-tól kezdve tervezgette az új könyvtárat, hegyeket mozgatott meg, hogy az megvalósuljon. Erdemei elévülhetetlenek. Büszke is volt művére, sajnos nem sokáig lehetett az.

Kojnok Nándort 1971 őszén a Palócföld felelős szerkesztőjeként és a megyei könyvtár igazgatójaként ismertem meg. Egy monoton munkanap után Pál József kollégámmal ballagtunk a megyei tanácsról hazafelé, amikor az eső elől bemenekültünk a JAMMK és a könyvtár közös büféjébe. Hamarosan betoppant Kojnok is. Vállig érő haja csapzottnak tűnt, a cigaretta fel-felparázslott ujjai között, amint egy-egy slukkot mellre szívott. Józsival – aki rögtön bemutatott neki – eltörpültünk mellette. A kisebbségünk kompenzálása és a pertu céljából kértem egy üveg sört Nándinak, mi Józsival már borozgattunk. Hamarosan a BEAC pályán éreztem magam, Nándi olyan plasztikusan adta elő futballélményeit, hogy mindjárt szimpatikusabb lett. Aztán kisvártatva felidézte az 1956. október 23-ai eseményeket. Én a Palócföldről és a könyvtárról érdeklődtem, de azt mondta, ne dolgozzunk. Szinte régi jó ismerősként váltunk el egymástól.

Legközelebb már dolgoztunk: a könyvtár felügyeleti-gazdasági ellenőrzését realizáltuk. 1973-ban a legkedvesebb munkatársát kértem ki tőle, hogy az újonnan alapított munkaerőszolgálati iroda élére nevezzük ki igazgatónak. Sajnálta elengedni F. Gy.-né Erikát, de mivel több fizetést kapott nálunk, ezt akceptálta.

1973-tól a megyei tanácson voltunk kollégák: előterjesztéseket egyeztetünk, fejlesztési terveket vitattunk. Második igazgatói korszakában pedig az új könyvtárról, a kultúra és a gazdaság összefüggéseiről beszélgettünk. Paradoxonnak tűnt, hogy éppen az új könyvtár átadása után nem maradt ideje a társalgásra, mintha belefáradt volna „monumentális művébe”. 1990. évi lemondásáig alig találkoztunk, aztán még inkább nem. 1992-ben nyugdíjba ment, 2000-ben elhunyt. Utána megint maradt a tanulság. Levontuk már?

Kojnok Nándornak nagy szíve volt, ahogy a fentebb említett eset is igazolja, mindig segítette munkatársai boldogulását. Ő maga mintegy munkamániás volt, különösen, amikor az új könyvtárat vizionálta, majd meg is valósította azt. Megbecsülték – olvastam valahol. Igaz, volt része elismerésben, kitüntetések is kapott. Nem volt párttag, de munkáját elismerték – írta valaki róla. Csakhogy nem eléggé. Velünk, párton kívüliekkel – ha csak egy kicsit is – érezte a hatalom: nem cseresznyézhetünk egy tálból. Nándiban sikerei ellenére – ahogy később Pál József írta

– sok fájdalom, harag halmozódott fel. Rosszkedvű volt, amikor nem úgy történt valami, ahogy elképzelte. Talán azért, mert ismerte a mögöttes okokat. A személyét ért sérelmeket nem tudta feldolgozni. Egy alkalommal tanúja voltam a kifakadásának, egy megyei vezető elvtársat emlegetett. Őrlődött, felemésztődött, de „fentről” nem segítettek neki. Sőt, a könyvtár átadása után a fejéhez vágták: az intézmény túlméretezett, télen fűthetetlen, nyáron hűthetetlen, egész évben kihasználhatatlan. Nándi mindjárt mondta: ezt nem bírja elviselni. Igaza lett.

Kassai Végh Miklós: „Ne fogjon senki könnyelműen...”

Kassán, 1944-ben született, egyéves korában Salgótarjánba költöztek. Itt járt iskolába, 1962-ben a „Madách”-ban érettségizett. AZ ELTE bölcsészkarán magyar-orosz szakos tanári diplomát szerzett. Először Pásztón, aztán Salgótarjánban tanított. 1968-ban a megyei művelődésügyi osztályra került. Felfigyelt rá a fővárosi Kritika c. folyóirat, 1971-ben a munkatársa is lett. A lap átszervezése után hazatért Salgótarjánba. Kidolgozta a Palócföld folyóirat fejlesztési koncepcióját, majd 1972–1983 között ellátta főszerkesztői teendőit.

Felmentése után a múzeumban dolgozott. 1986-ban családjával Budapestre költözött. Kezdetben a Múzsák kiadó szerkesztője, 1992–1995 között a Heti Magyarország főszerkesztő-helyettese volt. Tíz éven át 2005-ig a Köztársasági Elnöki Hivatal vezető főtanácsosaként segítette az államfő munkáját.

Versei, kritikái és publicisztikai írásai – a Palócföld mellett – országos lapokban jelentek meg. Egy-egy regény- és műfordításkötet szerzője. Munkáját 1977-ben Madách-díjjal, majd állami kitüntetéssel ismerték el. Menedzselésével vált a Palócföld profi folyóirattá, valóságfeltáró, szociográfiai karakterével elismertté. Kassai Végh 1976-tól útnak indította a Palócföld Könyvek sorozatot, amely szintén sok fiatal íróknak adott fórumot. A lap rendezvényein neves vendégek, rangos írók jelentek meg.

Végh Miklóssal – a Kassai előnevet szülővárosa után vette fel – már az első találkozásom emlékezetesre sikerült. 1971 februárjában a megyei tanács klubjában ismertem meg, amely maga volt a „kulturális kapcsolatok intézete”. Büfével, gazdag ital- és hidegtálféleségekkel (még zsíros kenyérral is!), szórakozási lehetőségekkel (sakk, kártya, rex, zene stb.). Egy

délután itt találtam sakkozni Végh Miklóst, aki egymás után nyerte a partikat. A „schnell” volt a divat – fogadással fokozva a hangulatot. A „homo ludens” rögtön kibújt belőlem, azonnal kihívtam egy játékra, leülve bemutatkoztunk egymásnak. Két partiban remiztünk, a harmadikat világgossal megnyertem – Miki másnapra revánsot kért, kapott és nyert is. Váltakozó sikerrel játszottunk, közben jókat beszélgettünk. 1973-ban már a Palócföld főszerkesztőjeként invitált gondúzó sakkpartikat játszani az Arany János utcai szerkesztőségbe.

Írásra is biztatott, ám az én osztályvezetőm (Ny. J. elvtárs) félt attól, hogy valami „hivatali titkot” is közzéteszek, és hatalmi szóval is megtiltotta, hogy szakírói vénámat a „köz” javára is hasznosítsam. Így aztán az első írásaim – miután a főnököm távozott – csak a 80-as években (Pesten már jó tíz évvel korábban) jelentek meg a Palócföldben (és a Nógrád c. napilapban is). Emlékszem, még örült is Végh Miklós, amikor az önapos munkahét bevezetéséről szóló cikkemet vittem neki. Igaz, Pál Józsefnek is odaadta, de (nem kis viták után) végül az 1982/5. számban leköszölte.

Ezek után is találkoztunk, de már elég ideges volt, sokat panaszkodott. Mígnem a meghívásunknak – második feleségével együtt – eleget téve a lakásunkon öntötte ki – újabb sakkpartik és két konyak közben – a szívét. Amint elmondta, kikezdték, le akarják mondani, jobb lenne, ha elmennének a városból. Aztán feloldódott, anekdotázott. Tudod, mondta – és vált megint felhőssé a homloka – nem kellett volna nekem itt belevágni a lapszerkesztésbe. Hirtelen Petőfit idézte: „Ne fogjon senki könnyelműen a húrok pengetéséhez...” – majd végig is mondta a verset. Elköszönésig hajtogatta: nem értik meg egyes elvtársak. Igaza lett: hamarosan felmentették, három év múlva elköltöztek. Személyében Salgótarján elveszített egy tehetséges embert, nem az elsőt, nem is az utolsót. Egy jó ideig telefonon és e-mailben is kommunikáltunk még.

Talán már a fentiekből is kiderült ez-az Kassai Végh Miklósról, amit eddig nem tudtak róla olvasóim. Mint újságíró, szerkesztő, perfekt orosz-tudását műfordítóként, tolmácsként is kamatoztató szakember kitűnt kortársai közül. Ötletgazdag, kreatív, alkotó típusú személyiség volt. Költőként is tehetséges: első verse 14 éves korában jelent meg a megyei újságban, ahol később további költeményei mellett műfordításai is napvilágot láttak. Könyveket szerkesztett, ifjú tehetségeket gondozott és karolt fel. Innovációs készségét rögtön megmutatta, amikor 1973-ban szokatlan formátumban jelentette meg a lapot, változatosabb struktúrában, szó szerint is színesebb kivitelben.

Kevesebben tudhatják: Végh Miklós amilyen tehetséges, sokoldalú személyiség, legalább annyira szenzibilis, érzékeny ember. Aki először családi problémái (első felesége, Kiss Mari ismert újságíró volt, akitől az 1970-es évek végén vált el) miatt őrlődött, majd a lap körüli időnkénti politikai paláverek és az állandó megfelelési és egyeztetési kényszer miatt frusztrált. A nagyközönség csak a felszínt látta, személyes gondjaiért őt magát (is) okolva. Mindebbe csaknem belebetegedett, a depresszió kerülgette, esetenként táppénzes állományba menekült-kényszerült. 1983-as felmentése után már nem volt sokáig maradása. Budapesten új környezetben, gyógypedagógus második felesége mellett magára talált, visszanyerte ambícióit, aktivitását és régi önmagát, új karrierpályát is befuthatott. Az utóbbi években sajnos újra betegeskedik, csak remélhetjük, hogy állapota mielőbb jobbra fordul.

Dr. Horváth István: „Négy évtized szolgálatban”

Az alföldi Kocséron született, 1939-ben. A híres nagykőrösi Arany János Gimnáziumban érettségizett, majd a szegedi JATE bölcsészkarán 1963-ban magyar-történelem szakos diplomát abszolvált. Még ez évben Salgótarjánban kezdett tanítani. Egy év után a megyei könyvtárban módszertanos lett, ahonnan 1969-ben igazgatóhelyettesként lépett tovább. Időközben az ELTE BTK-án könyvtáros szakképzettséget szerzett, 1965-ben Szegeden egyetemi doktorrá avatták.

1969–1972 között a városi pártbizottság munkatársa volt, majd csaknem három évig a Nógrád Megyei Tanács elnökhelyettese.

1975-től 1982-ig megyei múzeumigazgató volt. Visszakerült a megyei tanácsra, öt évig művelődésügyi osztályvezetőként dolgozott, majd 1987-től 2001-ig újra múzeumigazgatóként tevékenykedett. E státusából 2001-ben vonult nyugállományba. Időközben, 1988–1989-ben a Palócföld főszerkesztői teendőit is ellátta, feszültségekkel, vitákkal terhes időkben, amelyek a lapot is érintették. Az ő higgadt irányító munkájának is köszönhetően – az operatív szerkesztő ekkor is Pál József volt – a folyóirat megtartotta karakterét, nógrádi maradt, miközben az Ablak rovatában

folytatta a kitekintést is. Számos helyi és megyén kívüli alkotó ekkor csatlakozott a laphoz.

Horváth István nyugdíjazása után is aktív maradt, 2005-ben megalapította a Salgótarjáni Polgári Kör, majd életre hívta a Salgótarjáni Lapok c. körüli hírújságot. Különböző státusaiban végzett munkáját jól ismerve és elismerve, munkássága csúcsteljesítményének én magam történészként végzett munkáját, e tudomány körében megjelent műveit tekintem. Többek között úgy, ahogy azt Csongrády Béla írta róla egy helyütt: „Különösen nagy figyelmet szentelt Salgótarján múltjának, sorsfordító éveinek értelmezésére, a »bazalton nőtt erdők népének« vizsgálatára. Sokszor idézett, erőt adó gondolata szerint a nehézségekkel küzdő városra nagyon illik Párizs jelmondata: »fluctuat nec mergitur«, azaz »hányódik, de nem merül el.«” De azt is hozzátette – így Csongrády –, hogy e remény megvalósulása a salgótarjániakon múlik. Ami napjainkban is igaz. Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el, megkapta többek között a Madách-díjat is.

Horváth Istvánt 1971-től a könyvtárból ismertem már, amikor 1973-ban a korábban is említett Illés Miklós hivatali szobájában formálisan is bemutatott a frissen kinevezett elnökhelyettesnek. Ma is szinte érzem a zömök, kerek arcú fiatalember hivatalnokhoz képest szokatlanul erős kézfogását, aki alig, hogy helyet foglaltunk, fészkelődni kezdett a kényelmes bőrfotelben. Láthatóan arra készült, mikor juthat szóhoz. Ellentétben velem, aki jól tudtam, főnökünk kitölti „saját magával” a ránk szánt időt. Ami be is következett. Miközben mi szóhoz sem jutottunk, egyszer csak az órájára nézett, felállt és így szólt: – Elvtársak, el kell mennem, ti azért folytassátok ezt a jó kis beszélgetést, meg fogjátok érteni egymást. Illés elvtársnak ebben igazga is lett.

Mintegy tíz évig dolgoztunk a megyei tanács hivatalában. Már az első szakmai munkák (előterjesztések előkészítése, összeállításának szervezése, szövegek gondozása, határozati javaslatok megfogalmazása, beszéd-szövegek írása, gondozása stb.) közben, és azt követő beszélgetésekben sok mindenben egyetértettünk. Így például abban, hogy a megye ágazati struktúrája korszerűtlen, városunk nagyüzemei energiafalók, költségigényesek, a termelékenység alacsony, intézményeink elaprózottak, kihasználtságuk nem megfelelő, a megye népességének egészségi állapota lehangoló. Kiderült, hogy Descartes a kedvenc filozófusunk, imádjuk a futballt, szeretünk olvasni stb. Így kerültünk közelebb egymáshoz, hogy aztán négy évtizeden át csaknem azonos hullámhosszon létezzünk.

Horváth István különleges személyiség volt, akire figyelni kellett, karakteres megjelenésére – miközben korántsem volt Adonis – éppúgy, mint

fentebb csak röviden említett munkásságára és belső értékeire. Már akinek módjában állt az utóbbiakra figyelni, ugyanis – miközben nem volt zárkózott – nem is nyílt meg „csak úgy”, mindenki számára. Nem fecsegett, talán egy felesleges mondata sem volt, mégis – legalábbis szakmája, hobbija és barátai körében – jó társalgónak, derűs személyiségnek bizonyult. Nem szívesen ült sokáig egy helyben, az otthoni íróasztala kivételével. Kiváló tulajdonságai mellett emberi gyengeségeit, amelyek frusztráltak, hallatlan önfegyelemmel igyekezett palástolni, betegsége idején fájdalomát is tűrni.

Az utolsó nagyinterjút is én készítettem vele. A címét viszont ő adta: „Négy évtized szolgálatban”.¹ Mert – mint mondta – ő „csak” szolgálni akart mindig. Horváth István személyiségét sokáig elemezhetnénk még, talán közelebb is jutnánk a szakemberhez és az emberhez is. Ám az szinte bizonyos, miként azt a Honismeret c. országos folyóiratban is megjelent cikkemben is írtam: „Személyisége jóval összetettebb, semmint hogy külső, látható-érzékelhető jegyeivel jól jellemezhető legyen...”. Azt viszont állíthatom: értékes, őszinte tudós ember, kitűnő kolléga volt.

Pál József: „A két lábon járó irodalmi lexikon”

Salgótarjánban született, 1950-ben. A „Bolyaiban” érettségizett, Debrecenben járt népművelés-könyvtár szakra, majd elvégezte az MLEE esztétika szakát. Később művészeti menedzser szakvizsgát is tett. Először a megyei művelődési központban, később a megyei tanács művelődési osztályán dolgozott. Első írása a Palócföldben jelent meg, ahol kezdetben olvasószerkesztő, rovatvezető, 1973-tól szerkesztő volt. 1989-től a 2000. év végéig főszerkesztőként dolgozott, közben négy évig országgyűlési képviselő is volt.

Írásai a helyi lapokon kívül országos folyóiratokban láttak napvilágot. Számos könyvet szerkesztett, lektorált, egyik ötletgazdája volt a Palócföld Könyvek sorozatnak. 1989-ben Madách-díjjal ismerték el munkásságát. Mint azt a főszerkesztői korszakáról többször is nyilatkozta: a rendszerváltás jegyében, a tisztázás szándékával vezérelt vitákat, kért és készített írásokat, 1956 és Nagy Pál tiszteletére jelentetett meg különszámokat. Több

¹ Palócföld 2004/5.

mint tíz évig első emberként irányította a Palócföld szerkesztőségét, amely idő alatt a lap mindig tisztességgel szolgálta a helyi kultúrát, Madách, Mikszáth örökségének őrzését, az értékek felszínre hozatalát. Többször is jelezte, veszélyek fenyegetik a megjelenést, de bízott a lap fennmaradásban. Ami fenn is maradt...

Pál Józseffel is 1971-ben a megyei tanácson ismerkedtem meg, ahol mindketten dolgoztunk. Ettől kezdve – kisebb megszakításokkal – folyamatosan kapcsolatban álltunk egymással. Így csak az emlékezetesebb „események” közül emelhetek ki néhányat. Ahogy már említettem, az ötnapos munkahétről szóló cikkemet 1982-ben Kassai Végh Miklós odaadta Pál Józsefnek, aki azt a szakma rovására stilizálta. Ezen – és máskor is néhányszor – összevesztünk, igaz, mivel bevált tech-nikánk volt rá, másnap már ki is békültünk. Aztán csaknem tíz év is eltelt – közben sokat morfondíroztunk – , amíg újra leültünk dolgozni is.

Amikor 1989-ben már az MDF parlamenti képviselőjeként Franciaországba készült, felhívott telefonon, ugyan írjak már neki két A/4-es gépelt oldal terjedelemben egy szakmai értékelést Nógrád gazdaságáról. Megdöbbsent, amikor a munkanélküliség mutatóit, a privatizáció veszélyeit (stb.) olvasta. Hazaérkezése után azt találgattuk, hogyan tudnánk a francia módszereket nógrádi viszonyaink között hasznosítani. Pál József, „a két lábon járó irodalmi lexikon” – akit soha nem érdekelt a gazdaság – keresni kezdte megyénk drámájának okait. Az eszkárlódó munkanélküliséget nemhogy megállítani, de mérsékelni sem tudták, mondta is, ebbe bele is bukhatnak. Igaza lett.

Az MDF 1994. évi bukása, saját kudarcra nagyon megviselte. Időnként úrrá lett rajta rossz hangulata, napokra eltűnt. Frusztráltak a folyóirat 90-es évek elejétől szűkülő anyagi-pénzügyi kondíciói is. Küldtem neki néhány cikket, de csak egyet közölt le: a *Dilemmák és csapdák* c., Bilecz Endre vitaindítójára reflektáló írásomat, a lap 95/5. számában.

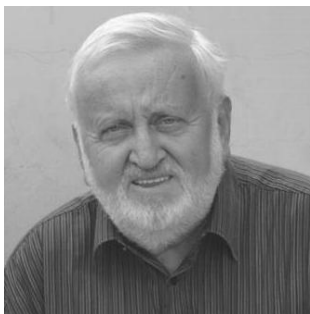
Egy jó ideig csak városi fórumokon találkoztunk, majd a területfejlesztésről írt dolgozatom leközlése (a 98/1. számban) után megkért, segítsek neki rovatcímet keresni azoknak az interjúknak, amelyeket helyi szerzőink „tájhazánk alkotó embereivel” készítettek. Kellemes kvaterkázás közben, közigazdához illő módon azt javasoltam, legyen „Számadás” vagy „Leltár”, de csak a fejét rázta. – Itt egy seregnyi interjú – dohogott – és nincs jó rovatcím. Mondom neki: – Akkor legyen „Seregszemle”. Mire ő: Ez már csaknem jó, de sablonos. És ekkor a homlokára csapott. – Heuréka! – mondta: „Seregszámla”.

Először a 98/3. számban jelent meg ez a rovatcím, alatta Pál József frappáns soraival, és néhány remek interjúval. Ettől kezdve már az én beszélgetéseimet (Paróczai Péterrel, dr. Lonsták Lászlóval, Gressai Sándorral) is leköszölte. Ekkor azonban már az értékes sorozatírás sem mentette meg őt. 1999-ben néhány lapszámot készített még, de 2000 végén felmentették státusából.

Amennyiben valaki irodalmi tehetség volt a Palócföld élén, akkor Pál József – „mindenki Jóskája” – az volt. Amennyiben valaki ellentmondásos személyiség volt a folyóirat első emberei között, akkor Jóska barátunk az volt. Sajátos karakterjegyekkel volt megáldva és megverve. Amiben kiemelkedett kortársai, pályatársai közül is, az a ritkaságszámba menő enciklopédikus tudása, irodalmi, képzőművészeti tájékozottsága, nyelvi műveltsége, gazdag szókincse, választékos kifejezőkészsége, egyéni hangja és előadásmódja volt.

Hangulatember volt: egyszer fenn, aztán lenn. Szárnyalt és a mélybe zuhant. Mindig szolgált valami meglepetéssel. Pál József már régen nincs közöttünk, 2011-ben rejtélyesen ment el, hirtelen és váratlanul, az utolsó nagy meglepetést okozva, itt hagyva mindnyájunkat a bizonytalanságban, kétségek között. Csak úgy, ahogy mindig is – egész életében – tette.

Dr. Praznovszky Mihály: „Mikszáth Kálmán földi helytartója”

1946-ban született Salgótarjánban, ahol 1965-ben a Madách Imre Gimnáziumban érettségizett. Népművelés-könyvtár oklevelét az ELTE-n könyvtár-történelem szakon fejezte meg, 1981-ben doktori címet abszolválta, 2000-ben az irodalomtudományok kandidátusa tudományos fokozatát nyerte el. Talán még a munkahelyváltás – mint maga a változatosság – is gyönyörködtette. Először a salgótarjáni múzeum muzeológusa, 1976-tól a szécsényi múzeum igazgatója, 1982-től a Nógrád Megyei, 1987-től a Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság első embere, 1993–2000 között a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója, majd 2008-ig a Veszprém Megyei Könyvtár igazgatója volt. Időközben 1986–87-ben a Palócföld, 1988–89-ben a Horizont, 2001–2008 között ismét a nógrádi folyóirat főszerkesztőjeként is működött. 1993–2007 között a Magyar Irodalomtörténeti Társaság főtitkára, csaknem ugyanezen periódusban a Mikszáth Kálmán Társas-

ság elnöke (1993–2008) volt. Ekkor kapta (valakitől?) a „Mikszáth Kálmán földi helytartója” titulus.

A kitüntetéseket nem gyűjtötte, csak számolatlanul kapta. Itt csak néhányat említek: Madách-díj, Salgótarján Pro Urbe-díja, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje, Nógrád Megye Díszpolgára, a Magyar Érdemrend lovagkeresztje, a múlt évben Horpács díszpolgára lett. Kutatta és kutatja Madách, Mikszáth, Krúdy (és mások) életét és munkásságát, vizsgálta és vizsgálja az irodalmi kultusz jelenségeit, a táj és az irodalom kapcsolatát. Több mint 20 önálló kötete, mintegy 500 tanulmánya, cikke, recenziója, emlékező beszéde jelent meg, 2008-tól „aktív nyugdíjasként” a fenti körben és azon túl is kutat, emlékbeszédeket, előadásokat tart. Már-már követhetetlen, hol, mit „követett el”.

Az 1986–1888 közötti Palócföld főszerkesztősége idején visszatért a tényfeltáró irodalomhoz, és a megye politikai, gazdasági és társadalmi életének vezetőivel készített interjúkkal megkoronázta azt. Mindent ki akart szedni az „alanyaiból”, a történések mögöttes okaira, mozgatórugóira volt kíváncsi. Második főszerkesztői időszakában nagyobb figyelmet fordított a XIX–XX. századi irodalomra, Madách és Mikszáth szellemi örökségének ápolására. Ebben az érettebb főszerkesztői korszakában igen változatos és gazdag tartalommal, magas színvonalon szerkesztette és jelentette meg a lapot. Felélesztette és 2002-ben újraindította a Palócföld Könyvek sorozatot, amelyben több mint húsz kiadvány látott napvilágot. 2007-ben itthagya a Palócföld folyóiratot, aztán Balatonfüreden azonnal megalapította a Tempevölgy c. lapot.

Mihályal már az 1970-es években a múzeumból ismertük egymást, de akkoriban csak viccelődésre futotta. Az 1980-as években már munkakapcsolatba kerültünk, ami – múzeumigazgatói megbízatásának végéig – jobbra hivatalos értekezletre korlátozódott, de ekkor már megmutatkozott személyiségének sokszínűsége. Közlebbi kontaktusba a második Palócföld-főszerkesztői funkciójában kerültünk egymással. Ekkori első találkozásunk a lazaságát, lezserségét, sajátos humorát, iróniáját jellemzi. 2001 tavaszán progamegyeztető beszélgetést tartott, amelyre engem is meghívott. Amikor a megadott időpontban betoppantam, a foteljében hanyatt dőlve, helyre kis pocakján összekulcsolt kézzel hallgatta Marschalkó Zsolt és Dukay Nagy Ádám (nyugodjanak békében!) vitáját. Mielőtt bárki is fogadhatta volna köszönésemet, Miska felállt, elém lépett, és azt kérdezte: – Te mit keresel itt, minek jöttél? Nyeltem egy nagyot, és kinyögtem, hogy a kollégánód (H. M.) felhívott telefonon, és azt mondta, megbeszélést tartasz, vársz engem is. – Én soha nem várok senkit! –

mondta Praznovszky. Valami tévedés történt, mindjárt utánanézés – tette hozzá – és otthagytam. Én meg álltam leforrázva, köröttem döbbenet. Öt perc múlva jött vissza és nevetve azt mondta: jó, hogy itt vagy, ülj le, csak vicceltem.

Így kezdődött a közelebbi kapcsolatunk, számomra szívinfarktközelebi állapottal. Aztán elkezdtünk dolgozni, évente jelentek meg a lapban az én írásaim is, többek között a dr. Fancsik Jánossal, Erdős Istvánnal, Korill Ferencsel, Bódi Györgyné dr.-ral, dr. Csongrády Bélával, dr. Cseplák Györggyel, Dóra Ottóval készített nagyinterjúm. Közben Misivel elég sokat beszélgettünk, kezdtem megismerni habitusát, mentalitását. 2004-ben aztán azzal állt elélem, hogy az éjszaka eszébe jutott valami, elmondja, de ne üljek le, akkor nem szabadul meg tőlem soha. Előadta, hogy a Palócföld ötven éves, nekem kell megírni a monográfiáját. – Mégis, hogy gondoldod? – érdeklődtem. Mire azt mondta, nem gondolja sehogy, találjam ki, közgazdászként szerezzek pénzt is rá. Mit mondjak? Kellott hozzá egy kis idő, egyrészt amíg megírtam, másrészt amíg a pénzt is előteremtettem. Így született meg az *Ötven év a Palócföld életéből – Egy folyóirat Nógrád történelmében* c. monográfia. A szponzorok és a közreműködők neve – például dr. Csongrády Bélácé, aki a lektori munkáján túl is sokat segített – az impresszumban, köszönet itt és most is nekik. Aztán 2007 végén elkészönt a Palócföldtől és Nógrád megyétől is – újra, de most sem véglegesen. Hiszen hazajáró lélek ő. Jön, ha hívják. Minden évben ott van Horpácson, Szklabonyán, gyakran megfordul Balassagyarmaton. Mintha éppen itt, szülővárosában, Salgótarjánban járna ritkábban.

Praznovszky Mihály szakmai kvalitásait nem kell méltatni. Már csak azért sem, mert mindig tudta magát menedzselni. Érdekes tanulmányai, ismeretterjesztő és népszerűsítő cikkei, nógrádi notabilitások monográfiái, rádióban, televízióban tartott előadásai országshatáron túl is – ismertté tették nemcsak a nevét, de karakteres fizimiskáját, kissé köpcös korpuszát, jovialis megjelenését, szakállas, mosolygós arcát is. A nagy mesélő, aki mindig húz valami váratlant, amivel meghökkenti hallgatóit. Solymár József írja róla egy helyütt, hogy „Praznovszky Mikszáthul tud. Annyi időt töltött választott írója társaságában, hogy eltanulta tőle a szarkasztikus, de ugyanakkor kedélyes és megbocsátó világlátást.” Előadásainak, beszédeinek állandó jellemzője – ezt már én írom – a nóvumok sokasága, a sziporkázó szellemiség. Társasági és magánbeszélgetéseinek markáns stílusjegye az áthallásos kajánkodás, a találó csipkelődés, az enyhe gonoszkodás, a maró ironia. Nekem mindig úgy tűnt: nem na-

gyon érdeklő mások érzékenysége, ahogy nem zavarja mások ilyen-olyan véleménye sem.

Örülök, hogy kollégája lehettem, és közös munkáink, személyes élményeim és benyomásaim alapján e lapban is írhattam róla. Elköszönni csak a saját szavaival merek, nehogy megsértődjek, mert érzékeny és hiú ő is. „Nógrádban, Madách és Mikszáth földjén mindig is fokozott értéke volt a szónak, felelőssége az írástudásnak, de legalább ilyen súlya a halálnak.” Figyeljünk, hallgassunk Praznovszky Mihályra, és becsüljük meg az eddiginél sokkal jobban a még élő írástudóinkat. Amíg tehetjük...

Múlt, jelen, jövő

A Palócföld a fentebb említett főszerkesztői korszakain kívül is mindegyik – Mlinarik István, Csizmadia Géza, Csukly László, Baranyi Ferenc, dr. Mizser Attila és már a jelenlegi, dr. Gréczi-Zsoldos Enikő által jegyzett – időszakában is jelentős, más és más, új és újabb értékeket teremtett, kitűnő művekkel, fiatal tehetségekkel ismertette meg olvasóit. A legfontosabb, hogy a lap napjainkban is jó színvonalon, Nógrád megye szellemi védjegyeként létezik és működik. Elismerés illet mindenkit, aki bármilyen módon hozzájárult is fennmaradásához, és segíti a további megjelenését is.

